

Jacques Katmor & The Third Eye Israeli Art Group

מספרים על ז'ק קתמור וחבורת העין השלישית

העין השלישית - קומונה תל-אביבית שלמה הר-פז סוקר את ההסטוריה של קבוצות האמנים בישראל

"קומונה" תל-אביבית מפורסמת הייתה בזמנו קבוצת האוונגרד הבוהמית "העין השלישית", שהתלכדה סביב האישיות של הבמאי והצייר ז'ק קתמור ופעלה בתל אביב בין סוף שנות ה-60 ועד 1973. דירתו של ז'ק בדיונגוף 40 הייתה שוקקת חיים ותפסה חלק מרכזי בחיי התרבות של תל אביב של אותן שנים.

שיתופי פעולה אמנותיים רבים נרקמו בין חברי הקבוצה. בין הפרויקטים היו הופעות מיצג פרובוקטיביות שכללו עירום והתייחסות לסמים מרחיבי התודעה שהיו חלק מחיי הקבוצה. כמו כן הוציאה הקבוצה עיתון מחתרתי בשם "סטריפ". בין חברי הקבוצה: הלית ישורון, צלם הקולנוע אמנון סלומון, אן טוכמאייר, האמנית דפנה ערוד, מבקר המוזיקה מיכאל רורברגר, האמן מישל אופטובסקי, הבמאי דוד גרינברג ועוד.

העין השלישית - גן העדן האבוד מנקודת מבט אישית וקרובה

ש. לידור מתאר את עלייתה ונפילתה של קבוצת העין השלישית: העין השלישית - גן העדן האבוד מאמר שהתפרסם בשנת 2003 במגזין במה חדשה new stage

הדחיסות המלאנכולית אפפה אותנו כבר בסוף שנות הששים. הבדידות, הניכור, ריחות המסקלין, האל.אס.די. המריחואנה והחשיש שחרו לפתחיהן של קבוצות טולרנטיות תל-אביביות: עורכי דין, אנשי מחשבים, במאים, צלמי קולנוע, שחקנים ואמנים, עזבו משרות בטוחות והקימו את קבוצת "העין השלישית" אשר על פי המיסטיקה המיזרחית קיימת בכל אדם ודרכה יוכל לפענח את האאורה, ההילה של הזולת ולחדור לנבכי ישותו.

דוד גרינברג, לימים נודע כמנהלו של בית הספר לקולנוע, הקים סמוך לקפה "כסית" המיתולוגי, פאב בשם "ז'וז'ו בר". האנשים שהתרועעו בו היו נציגי הביטניקים הישראליים שאופיינו על ידי שערים הארוך, דמויות שהקרינו מיזריבליות, עליבות. דמויות שהתהדרו בספרו של אלן גינצברג ומחו נגד העולם. כדי להעלות צביון מיוחד לבר ביקש גרינברג מהצייר ז'אק מורי קתמור, יליד מצרים, נשוי לדוגמנית מצליחה באותה עת, הלית ישורון, לצייר על כתלי הבר. ז'אק קתמור, דמות ישועית משהו, סגפנית, מיוסרת ולבושת שחורים, נענה לבקשתו של גרינברג וצייר על הקירות גדרות שעליהם נשענו אנשים מזי רעב, מוכי שדפון, אשר שלחו ידיהם בבקשה לאוכל. הצוירים שהזכירו מחנה ריכוז, הלמו בקהל המקומי שהיה כבול עדיין בזכרון השואה.

קבוצת "העין השלישית" מנתה בחלקה את אורי כוגן, איש מחשבים, שהפך להיות צלם העיתון "העולם הזה", אשתו סוזן, מן הצמד סוזן ופרן. צחי שני, עורך דין, נשוי ואב לשתי בנות שהלך שבי אחר יעל אביב, שחקנית מצליחה "חדוה ושלומיק", אמנון סלומון, צלם קולנוע מתחיל שהביא איתו את אורלי ז'בין, סטודנטית ושחקנית. הגרפיקאי והצייר מישל אופטובסקי, ואשתו עידית גודיק וכן את דוד גרינברג, אדר עשת, דולי סיסן, דפנה ערוד, לילי אבידן, הצייר אשר עין-זור, דוגמנית העירום אן טוכמאייר ואחרים. חברי ה"עין השלישית" נמשכו אחר הכריזמה של קתמור, המבוגר מהם כבעשור שנים בהגותו כי בכל אדם קיים פוטנציאל של אמן, אולם החברה עושה הכל כדי לדכא את הפוטנציאל, וזאת כדי לשמור על חירותם של האמנים הרשמיים.

נורמן קולקין - צילום ציור - גרפיטי

משבר מספר 1: דיונגוף 75, קומת מרתף, שני בתים מדיזנגוף סנטר לכיוון הים הוקמה החנות "העין השלישית" בניהולן של אן טוכמאייר ושלומית וירשובסקי. הן מכרו פוסטרים, בשמים שיובאו מהודו, ספרי מדיטציה, קבלה. העמידו את ספריו של קרלוס קסטנדה, בעיקר את "מישנתו של דון חואן" וכן את הרמן הסה, ניטשה, פרויד. ספריו של טימוטי לירי, נביא האל. אס. די וכן ספרו של ג'רי רובין, מנהיג תנועת ההיפים האמריקאית. ברקע התנגנו הפינג פלוייד, החיפושיות, אופרת הרוק "טומי". בערבים הפכה החנות למקום התכנסות לחובבי קולנוע שבאו לצפות בסרטים שיצרה הקבוצה. החנות שאפיונה המיוחד הביא עליה גל של פריצות וגניבות, לא זכתה לימים של חסד ולאחר שנגנבה המערכת הסטריאופונית היקרה, החליטו השתיים לסוגרה.

משבר מספר 2: דיונגוף 40, דירת גג, מקום משכנם של ז'אק והלית קתמור. ז'אק ריהט את הדירה בקוביות שחורות ולבנות והלית שמרה על בית אמנותי סולידי, סטריילי, אשר לא התאים לאורח החיים אותו הכתיבה הקבוצה ממנה סלדה. "מקרה אשה", הסרט שנועד ליצג את קתמור בפסטיבל הסרטים הבינלאומי, הביא לסיום מערכת היחסים בין בני הזוג. קתמור נשבה ביופיה של אן טוכמאייר והפכה לגיבורת סרטו. משגילתה זאת הלית והבינה כי עליה להתחלק בתפקיד עם אן, ביקשה לסלקה. ז'אק סירב בטענה כי אן מכניסה לסרט את המימד ההזייתי הקשה ואילו הלית נותנת סרט את המימד הסיפורי. הסבר זה לא ריצה אותה ונחרצת בדעתה התנתה או היא או אני ולא - יבוא הקץ לנישואים. לאחר גירושיהם נישאה אן לז'אק ודיונגוף 40 הפך למעוזה של הקבוצה. ז'אק ואן ציירו אירוטיות לשמה והסבירו כי אחד ממפתחות הדיכוי של האנושות הוא הסקס, ולכן חשוב לציירו באופן אירוני. הם הלכו בדרכם של הציירים אשר ואנדי וורהול אשר הדגישו בציוריהם את האוונגרד וטענו כי האמנות אינה רק תמונה על הבד. האמנות דומה לסקס, אסור שיהיו לה מעצורים. לילי אבידן, חברת הקבוצה העלתה על נס את המסר הפמיניסטי על שחרור האשה והמהפיכה המינית.

1972: אשר עין-דור צייר תחת השפעת סמים ובאחת התערוכות שהציג, בנוסף לחתימתו על כל ציור הוסיף את הסם שצייר תחת השפעתו. על פי עין-דור בהשפעת הסמים אתה מפסיק לסמוך על השפה כאמצעי תקשורת. אתה מתחיל להרגיש בקשר אחר. קשר ישיר ללא מעצורים. השאיפה לצייר את מהות הדברים, את האלוהות. אחד הנושאים העיקריים בהם התעסק ז'אק קתמור היה המוות. לכושו היה שחור, כצבע המוות. את שם משפחתו שינה לקתמור הווי אומר- ארבע מיתות. הסרט "מקרה אשה" התעסק אף הוא במוות. "המוות הוא מעגל סגור. השלמות, אם אינה כוללת מוות אינה שלמות. אני משחק עם המוות. אני קרוב אל המוות, לפעמים אני מתקרב אליו כמה שיותר קרוב כדי להוציא ממנו דברים. המוות הוא ההשראה שלי, בזכותו אני יוצר" טען קתמור.

בראשית שנת 1972 ערכה קבוצת "העין השלישית" הפנינג בנגב, בו ריכזה אפקטים שמטרתם להלוו בחושיו של הצופה. שמונה סרטים הוקרנו בזה אחר זה על ארבעה קירות. בסיומם ניצבה אן טוכמאייר על הבמה עירומה כשחוט דק כמו "חותך" בבשרה, בא לומר כי הזקנה היא חלק בלתי נפרד מחיינו. בחלקו האחר של המופע הוצג המוות באופן מטאפורי. ארבע בנות עטו על גופן מגבות נייר, מעיין תכריכים שנצבעו בצבע זוהר. במפגש עם האור הפלורוסנטי הן נראו מומיות המרקדות לקול מוסיקה מחרישה. בד בבד החלו מגבות הנייר להשמט מעל גופן והן פרצו במחול המביע שמחה על שובן לחיים. הפנינג זה שוחזר בשנית בבית האמנים ברחוב אלחריזי, בתל-אביב. לקהל שנהר בהמוניו הוסברה האידיאולוגיה: "תערוכת ערום זו באה לבטא את ההתעניינות הגדלה והולכת באירוטיזם. הקולנוע והספרות הפופולרית, בחפשמ נושאים סנסציונים, הפיצו את העירום וגרמו לצריכה מוגדלת של מין ופורנוגרפיה. מצד שני הבדידות שמכתיבה לנו העיר, דוחפת אותנו לחפש אחר מגע פיזי של יצור אנושי, כדי לחיות בהרגשת הקלה ריגועית. זוהי חזרה לתחושות הראשוניות בתוך עולם חולה ופיתרון להתחדשותה של החברה האנושית". העיתון "העולם הזה" זעק בכותרת מאירת עיניים ואירונית "אמנים מורדים חיללו את קדושת היכל הציירים". העיתונאי עמנואל בר-קדמא קרא לתערוכה "בלוף". אחרים טענו כי המוצגים ברובם חסרי אמירה אמנותית.

1973: במלחמת יום כיפור, נעצמה "העין השלישית" ולדורות שלאחריה הפכה להיות משהו בין זיכרון למיתוס. "זה טיבו של מיתוס שאין בו פרופורציה בין הענין עצמו לבין מה שטבוע בזכרוננו. "העין השלישית" היתה קבוצה חריגה בנוף המקומי. עבור האנשים שבתוכה היא ייצגה אופוריה. כל מי שנכנס לעולם הזה, לא יכול היה לשוב אל נמל הבית שלו. השינוי באישיותו היה חד משמעי. מן הסדר, המשמעת, הקונפורמיזם, המעבר היה אל הצדדים האפלים והמיסטוריים של האישיות. עובדה היא שבמהלך שלוש שנות השותפות היינו חברים רבים וקראנו אחד לשני משפחה. שנים עברו וקשה לספור את החברים." הצר דוד גרינברג. מישל אופטובסקי, שלל את המיתוס. מיתוס שיך למתים. הקבוצה דברה על ועם בני אדם חיים. "אני נוצרתי בקבוצה הזו. אילו לא הייתי חווה את החוויה, קרוב לוודאי שהייתי עוסק במקצועי,

אך לא באותה מידה של ביקורת. "העין השלישית" לא היתה אלא בית של חיי שותפות. ההיפיות אינה פילוסופיה, אפשר לקרוא לה פסיכו-סוציולוגיה. החיים האלה באו בתגובה לחיים הנורמטיביים הממוסדים."

הכריזמה של קתמור לא נעלמה עם פירוק הקבוצה. הוא המשיך להיות אביהם הרוחני של אמנים צעירים שהשתוקקו לקבל ממנו ביקורת על עבודותיהם. הם עלו אליו לרגל, חיכו לו בכל פינה, נסעו אליו גם כשעבר להולנד. בשנת 1985 הכריז על אהבתו לארץ. שנה אחר כך התסיס פוליטי באומרו כי "ההתבססות שלנו בארץ על חשבון גניבת שטחים, זה מרעיל. יש בארץ פנאטיות וזה דבר שאני לא סובל. יש כאן יחסים של גניבה בין אנשים ואני לא יודע לגנוב". לאחר שהפך ליעד ומוקד לעיניה הבולשות של המשטרה שתרה אחר סמים בביתו, עזב את הארץ. ב-1988 התיישב ברובע היהודי באמסטרדם, מכור לקוקאין ורדוף פראנויות. אך, כל הזמן לצידו, התיאשה ממצבו. מי שראהו אז סבור היה שימיו קרבים ולא כך היה. קתמור שהתעסק כל חייו במוות, האריך ימים. מדוע המשיך להשתמש בסמים על אף מצבו "גן העדן הוא מלאכותי. לצערי, אין על פני האדמה הזאת גן עדן אמיתי ואני שואף להגיע אליו". בבית הקפה הצף "קנאל" באמסטרדם, סיכם את מהותה של הקבוצה: "היינו משפחה של אוטוסיידרים. מופרעים. היה בנו משהו מן הילד המפגר. לא היה בינינו קשר מטאפיזי. הקשר היה בעיקרו פיזי. התמקדנו באדם המורד שמוצאו מן הילד המפגר. הוא מפגר כי אינו מבין את השטויות שהחברה מנסה להאכילו בכוח. הילד המפגר קשוב אך ורק לעצמו." על פי קתמור.

לילי אבידן סיכמה: "רצינו לשבור נורמות, להרגיז, למשוך תשומת לב והצלחנו כמו כל ילד קטן. אבל היינו חריפים מידי. בדיעבד, אני יודעת כי הלם חשמלי נותנים למשוגעים לא לקהל". כשלושים שנה לאחר שנעצמה העין, ז'אק קתמור, הגיבור הרוחני של הקבוצה, בגיל ששים ושמונה, השיב רוחו לבורא. שנים קודם עשה זאת דוד גרינברג. בין אם תחרט הקבוצה בזיכרון הקולקטיבי כמיתוס ובין אם לא, "העין השלישית" קיימת. היא קיימת אצל אלה המבקשים לראות את העולם אחרת. דור מסטול הדורש חזרה בתשובה אל האמת החדשה.

מותו של ז'אק קתמור

עיתון הארץ מדווח על מותו של ז'אק קתמור בשנת 2001

ז'אק קתמור, במאי סרטים וצייר, מת בגיל 63. ב-1970 ביים קתמור את הסרט "מקרה אשה" שהקנה לו את פרסומו ונחשב עד היום אבן דרך בקולנוע הישראלי. בשנות ה-70 היה קתמור פעיל בקבוצת האונגרדיסטית "העין השלישית".

ז'אק קתמור מנהיגה של קבוצת העין השלישית

הוא חי בתל אביב, היה נשוי להלית ישורון ובין יושביו הקבועים של בית הקפה המיתולוגי "כסית". בשנות השמונים עבר להתגורר באמסטרדם עם אשתו השנייה, הדוגמנית הישראלית אן קתמור שאיתה חי עד מותו. באמסטרדם המשיך קתמור לעסוק בקולנוע, בין השאר ביים את הסרט "The Fool" (האוויל), שהוקרן גם בישראל. קתמור עסק גם בציור. לפני כמה שנים חזר הזוג קתמור לישראל. בחודשים האחרונים חלה הרעה במצבו הבריאותי של קתמור והבוקר הוא מת.

מותה של אן טוכמאייר

מרב יודילוביץ' מדווחת ב ynet על מותה של אן טוכמאייר קתמור ב 2004

הלכה לעולמה דוגמנית העבר אן טוכמאייר - אהובתו של ז'אק קתמור, מראשי הבהמה התל אביבית בשנות ה-60, נמצאה בסוף השבוע ללא רוח חיים בהולנד. טוכמאייר, דוגמנית ושחקנית עבר, שהתה בהולנד שם חיה פרק ארוך מחייה, בחופשה - ומצאה את מותה. נסיבות המוות ייבדקו בנתיחה פתולוגית.

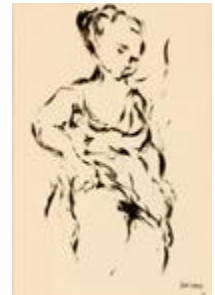

אן טוכמאייר, שלימים נקראה אן קתמור

טוכמאייר נולדה בשנת 1948 ברוסיה לאב פולני ואם רוסייה. המשפחה עלתה לישראל כשהיתה בת שנתיים והתיישבה ברמת גן. טוכמאייר למדה בבית הספר החקלאי אלוני יצחק ובשנות ה-60 הכירה את הבמאי והצייר הצרפתי ז'אק קטמור, שהקים בתל-אביב את קבוצת "העין השלישית" שהפכה למרכז תרבות תל-אביבי. הרומן הסוער בין קטמור לבין טוכמאייר החל על סט צילומי הסרט "מקרה אישה", בכיכובה של רעייתו הראשונה של הבמאי הלית ישורון והגיע אף לכותרות העיתונים. קטמור וטוכמאייר נישאו ובתחילת שנות ה-70 עזבו את ישראל לטובת אמסטרדם אותה הגדירו בראיונות שונים כ"עיר החופש הנצחית". בתחילת שנות ה-90 חזרו השניים ארצה לתוכנית גמילה אינטנסיבית מסמים. קטמור נפטר לפני כשנתיים ממחלה. טוכמאייר, היתה בת 55 במוחה.

ז'אק מורי קתמור וקבוצת העין השלישית

פעילותו של ז'אק מורי קתמור וקבוצת העין השלישית המזוהה איתו, נכנסו לדברי הימים של התרבות הישראלית, למרות שבשנים הספורות שבהם פעלו ונחשפו לעין הציבורית, התקבלו במעט אהדה והרבה ליגלוג ולעג. בעיני החברה הישראלית של סוף שנות השישים ותחילת השבעים הם נחוו כחבורה של אמנים תמהוניים, שוליים, פרובוקטיביים, מופקרים שהטיפו לאהבה חופשית, ולשימוש בסמים.

ז'ק קתמור - דיו על נייר - אשה בחצי עירום

למרות זאת, אני סבור שמהשווה מהרוח האוונגרדית של העין השלישית, שחבריה התפזרו לכל עבר וחלקם עזבו את הארץ לאחר מלחמת יום הכיפורים, נותר כאן והשפיע על השינויים המהותיים שהתחוללו בחברה הישראלית לאחר ובעקבותיה של אותה מלחמה. אולי ביום מן הימים יקום ההיסטוריון או הסוציולוג שימצא עניין בתיוזה הזאת וינסה לבדוק האם יש בה ממש.

מקורות נוספים:

ה ש ת פ 1 :

מישל אופטובסקי
אורי כוגן
אבנר כ"ץ
סמי מורי
ז'אק מורי-קתמור
מלאוול (מזון לבן)
נורמן קולקין (MAGIC)
אן קתמור
מיכאל רורברגר
פיסטולטו (LOVE STORY)
אלון ריינינגר (בישול)
ולרי שרב
הנרי שלזניאק
צחי שני
יעל ועידית (מוזות)
אמנון סלומון (חבר טוב)

המגזין סטריפ - הוצאת העין השלישית

נורמן קולקין - צלם ואמן

ז'אק קתמור, מקרה גבר - עכבר העיר

ז'ק קתמור - ויקיפדיה

ז'ק קתמור - עירום - אשה

אם עבודותיהם של ז'ק קתמור וחברי העין השלישית קרובות לליבך, נשמח מאוד לקבל ממך אימייל עם פרטים כגון תקופות, סוג העבודות וכד' שמעניינים אותך. ברשותינו **יצירות נוספות של ז'ק קתמור וחברי העין השלישית** שעדיין לא הספקנו להעלות לאתר ונשמח לשלוח לך פרטים לפי בקשתך.

If you like the Third Eye Group and their art works, you are most welcomed to send us an email describing your particular topics of interest such as preferred periods, types etc. We have **more works of Jacques Katmor & the members of the Third Eye Israeli Art Group** which we haven't yet found the time to upload, and we'll be glad to send you the information you require.

© [Dan Levy - Art Pane Home of Original Israeli Paintings and Sculptures](#)